

6.

Hat más kérdés a korreferenciáról¹

A lerágott csont² túlsó oldala

CSÚRY ISTVÁN–NAGY ANDREA

Miközben a szemiotikai textológia monumentális építményén munkálkodott, Petőfi S. Jánosnak sokat kellett birkóznia a kisebb-nagyobb építőkövek kifaragásának részfeladataival, melyek önmagukban is kihívások, további tennivalók beláthatatlan tömegét rejtették. Ezekbe a részfeladatokba igyekezett kollégáit s tanítványait bevonni, kiknek őiránta viselt tisztelete nyilvánul meg akkor is, amikor később a már egyszer elvégzett (vagy elvégzettnek hitt) munkához visszanyúlnak, hogy – ha vannak – azok hibáit megkeressék és kijavítani próbálják, és így tökéletesített eszközökkel igyekezzenek a mester által felrajzolt célokat elérni. Tanulmányunk is egy ilyen próbálkozással tisztleg Petőfi S. János emléke előtt.

1. Visszatérés önisméltés nélkül

Kettős érzésünk lehet, ha a korreferencia kérdéseire gondolunk a szemiotikai textológiával összefüggésben. Egyrészt joggal gondolhatjuk, hogy kellő figyelmet kaptak, hiszen Petőfi S. János munkásságának és az *Officina Textologica* számára kijelölt programjának – logikus módon – egyik fontos témakörét jelentették. Csak a kutatóprogram kiadványsorozatából 3 kötet, illetve (legalább) 33 tanulmány jelent meg kifejezetten ennek a területnek szentelve, miközben más publikációk is érintették egyes kérdéseit. Másrészt viszont újabb olvasmányaink azt súgják, hogy a korreferencia mindezek ellenére sem lerágott csont, sőt: talán nagyon is indokolt volna hozzá visszatérni, hogy sorra vegyük az észrevétlenül nyitva maradt kérdéseket, és megvizsgáljuk, nem kell-e itt újabb kihívásokkal szembenéznie a szemiotikai textológiának. Miután ugyanis a szövegségnek – de magának a nyelvtannak is – sarkalatos eleméről van szó, természetes, hogy a szakirodalom e téren bővelkedik olyan munkákban is, melyek más keretekben, más elméleti alapokon vagy

---

¹ A kutatás az EFOP-3.6.1-16-2016-00022 DE „Debrecen Venture Catapult Program” című projekt támogatásával valósult meg.

² „A koreferencia első látásra az egyik legegyszerűbb és legtisztább szövegtani jelenség az anyanyelvi beszélők/hallgatók számára, így annak tűnik föl a szövegtani leírások egy részében is. S valóban, lehet problematizálatlan koreferenciaelemzéseket olvasni, amelyek az adott nyelv nyelvtanát akár hivatkozások nélkül, tehát mintegy a közmegegyezéssel nyelvtani kategóriák alkalmazásával használják föl. Ekképp a szakszó eredeti jelentésének (‘együtt utalás’) mindkét része biztosan leírható jelenségként tűnik föl” (Tolcsvai Nagy 2000: 12).

más (akár gyakorlati) indíttatásból születtek. Nevezzük ezt munkánk **külső** kontextusának. Vajon ezek a munkák a korreferencia kérdéséhez legföljebb partikuláris ismeretelemeket tesznek-e csupán hozzá, ami a szemiotikai textológia kutatási eredményeit illeti, vagy lényegbevágókat, melyek indokolttá teszik az elmélet ezen „lábának” az újragondolását vagy legalább kiegészítését? Más megközelítésben: **(Q1)**³ milyen a szemiotikai textológián belüli s az azon kívüli korreferencia-kutatás közötti párbeszéd jelen állása, adódik-e ebből bármilyen feladat az előbbi számára? Ez kulcskérdés, hiszen – amint Dobi (2021) fogalmaz (kiemelés tőlünk):

„Petőfi S. szerint a szövegek mint komplex jelek eredményes vizsgálata és explicit magyarázata megkívánja más tudományterületekről származó ismeretek felhasználását – ideértve más, szövegekkel foglalkozó diszciplínákat is –, ezért *lehetővé kell tenni az egyes tudományok párbeszédét egy ideálisan multidiszciplináris kontextusban*. Ezzel együtt fogalmazódik meg annak szükségessége, hogy a tudományos diskurzusban részt vevő diszciplínák *terminológiáját összehangoljuk, ami egyes szakkifejezések újradefiniálását, mások egységesítését is megkívánja*” (245).

Van a munkánknak egy **belső** kontextusa is. Petőfi S. az *Officina Textologica* 1. kötetének 3. fejezetében határozza meg a korreferencia fogalmát, a vele kapcsolatos nyelvtani és szövegtani kérdéseket, a korreferencia-viszonyok interpretációjának problémáit és a textológiai elemzésben követendő kezelésmódját. Az itt kijelölt irányt követi hamarosan a fent említett publikációk sora. A kutatóprogram következő nagy mérföldkövét jelentő, folytatásához útmutatóul szolgáló 15. kötetben Petőfi S. szembesíti az egykori programpontokat azzal, ami belőlük megvalósult, s ez alapján tüzi ki az újabb feladatokat. Az említett fejezethez – a korreferencia név szerinti említése nélkül – írásának 1.3. (*Kommentárok az OT/1 A szövegalkotó tényezők szövegnyelvészeti/szövegtani elemzésének és leírásának aspektusai című 3. fejezetéhez* című) szakaszában mindössze ennyit fűz:

„A 3. fejezet alfejezeteiben található elemzéseken kívül figyelembe kell venni az időközben az OT eddigi köteteiben, valamint más kiadványokban megjelentetett hasonló tematikájú elemzéseket is. Az elemzések feldolgozásához létre kell(ene) hozni egy olyan kategóriarendszert, amelynek felhasználásával az elemzések eredményeit összehasonlíthatóvá és ezáltal rendszerbe foglalhatóvá lehetne tenni” (Petőfi 2009: 12).

³ A tanulmány címében ígért *kérdéseket* így jelezzük könnyebb azonosíthatóságuk végett. Mivel a *K* rövidítés a szemiotikai textológiai szakirodalomban más jelentésben használatos, poliglott ekvivalensként inkább *Q*-t használunk.

Hat más kérdés a korreferenciáról

A 15. utáni köteteket áttekintve megállapíthatjuk, hogy ez – legalábbis a korreferencia vonatkozásában – eddig még nem valósult meg. Azaz még akkor is indokolt volna visszatérni problémaköréhez, ha további kérdések nem vetődnének föl. Ami azonban nem így van. Újraolvasva az OT szóban forgó tanulmányait föltűnik ugyanis, hogy a szerzők rendre jelzik: milyen problémák kívánnak további vizsgáldást, és ezekre a kérdésekre később nem látunk visszatérést (legalábbis az OT-n belül nem). Talán maga Petőfi S. is ennek a lehetőségét kívánta megteremteni az elemzések feldolgozása és a rendszerbe foglalhatóság biztosítása révén.

A jelen írásunk célja ezért az, hogy ne az ismétlés, hanem az újraértékelés, a hiánypótlás és a továbblépés szándékával térjen vissza a kutatóprogramnak ehhez a kiindulópontjához, és összegyűjtse azokat a fő kérdéseket, melyekre a folytatásban módszeresen kellene törekedni választ adni. Jelen tanulmány ezeknek az okadatolt számba vétele, csak a minimálisan szükséges kifejtésre és illusztrálásra szorítkozva. Egy másik dolgozatban (Nagy–Csúry 2023: 170–182, 1. jelen kötetben) konkrét szövegdarabok textológiai elemzésével igyekszünk rámutatni arra, hogy még az OT-ban egyszer már kimerítő vizsgálat alá vett korreferencia-jelenségek elemzése sem tekinthető minden szempontból megnyugtatóan lezártnak, nem hogy azoké, melyek eddig itt csekélyebb figyelmet kaptak. Abban bízunk, hogy az elméleti-metadiszkurzív és az empirikus megközelítésnek így létrejövő kettőse alaposabban megvilágítja, hogy miért is elengedhetetlen a szemiotikai textológia számára e munkának a mielőbbi felvállalása.

2. Inherens csapdák

Bizonyos kérdések nyitva hagyása úgyszólván az OT-projektum alapvetésének és felépítésének egyenes folyománya. Az előbbi ugyanis

- a) a korreferenciát megszorító módon definiálja,
- b) nem használja az anafora fogalmát, és
- c) bizonyos értelemben egyfajta statikus szövegfelfogásnak kedvez.

Az utóbbi pedig – különösen az OT történetének első időszakában – egyfelől programadó munkák, másfelől ezek alkalmazása, illetve a hozzájuk kapcsolódó diszkussziók kettős vonulatát követve strukturálódik. Vegyük ezeket a tényezőket és hatásukat sorra!

2.1. Az alapvetés csapdái

Az OT 1. kötetében az alábbi meghatározás olvasható (kiemelés tőlünk):

„Mint ismeretes, koreferenciális⁴ elemeknek nevezzük azokat a nyelvi elemeket/kifejezéseket, amelyek *verbális megjelenési formájukat tekintve különbözőek*, de az olvasó/interpretátor meggyőződése szerint a szövegvilág ugyanazon tárgyára/tényére utalnak. Ennek alapján – értelemszerűen – koreferenciarelációknak nevezzük a koreferenciálisnak tartott elemek között fennálló relációkat” (24).

Ha azt túlzás is lenne gondolni, hogy ezek szerint egy szöveg verbális megjelenési formájukat tekintve *azonos* nyelvi elemei/kifejezései *nem* koreferensek, az a következtetés kézenfekvő (sőt: a definíció – főként az OT tágabb kontextusa figyelembe vételével – egyenesen implikálja is), hogy a koreferenciának ez az alapesete végképp nem problematikus (így nem is nyer említést), ha már egyszer a formailag különböző koreferáló kifejezéseket is a referens azonossága köti össze. Hogy ezt így kellene értenünk, azt a következő – az elmélet alkalmazásának szentelt – kötet előszava is megerősíti. Az OT2-ben ezt olvassuk (kiemelés tőlünk):

„Az Officina Textologica (jelen) 2. kötetének célja [...] (2) másrészt annak bemutatása, hogy milyen módon (milyen nyelvi, szövegtani, illetőleg világra vonatkozó ismeretek felhasználásával) fedhetők fel *a világdarab ugyanazon elemére, de különféle nyelvi eszközök alkalmazásával ‘együtt utaló’ (koreferáló) szavak/kifejezések közötti koreferenciarelációk*” (10).

Mindez elég éles kontrasztba kerül mindjárt magának ennek a 2. kötetnek egyes tanulmányaival, ráadásul úgy, hogy ezt ugyanaz a bevezető kevéssel alább (a 12. oldalon) jelzi is (a kiemelések továbbra is tőlünk származnak):

„[...] a szerző – Domonkosi Ágnes – olyan *szövegtípusfüggő* jelenségek reprezentálására is megoldást keres/talál, mint például – az ételkészítés folyamatjellege miatt – *egy határozott referenciájú nyelvi elemek referenciális értékének módosulása a cselekvéssor előrehaladtával*. [...] Skutta Franciska a koreferencialáncokon belüli szorosabb és lazább relációkat tekintve *olykor kérdésesnek tartja bizonyos koreferáló nyelvi elemek teljes referenciális azonosságát, s ennek szemléltetésére újfajta koreferenciaindexek bevezetésével tesz kísérletet.*”

---

⁴ Később Petőfi S.-nek is magyaráznia kell a terminus kétféle (*r*-es és *rr*-es) írásmódja egymás melletti használatát. Az ő gyakorlatát követjük, amikor az OT-ban korábban járatos *r*-es formáját megtartjuk az onnan származó idézetekben, míg a saját szövegünkben az *rr*-es változatot használjuk (csak hogy a szövegszerkesztő ne tegyen annyi piros aláhúzást a szövegbe, ui. a kortárs magyar szakirodalom túlnyomóan mégis az egy *r*-es formával él, ami – a diszciplínák jobb kommunikációja jegyében – megfontolandóvá teszi az OT számára is a korábbi gyakorlathoz való visszatérést).

Hat más kérdés a korreferenciáról

Azaz: miközben a kiindulásképpen megadott elemzési módszer első szélesebb körű kipróbálása máris (a definíciót is érintő) lényegbevágó problémákra világít rá, a bevezető megfogalmazása ezek marginalitását sugallja, és nem előlegezi meg, hogy a feltártak fényében az elméleti/fogalmi keretek megújítására kerül majd valamikor sor.

Holott a szerkesztő Petőfi S. nagyon is komolyan veszi, amire vállalkozott, és Dobi Edittel írott kötetzáró tanulmányában⁵ jelentősen árnyalja, pontosítja, illetve bővíti a korreferencia meghatározását, valamint az empirikus vizsgálatok egyéb tanulságait is levonja, azokról alapos szintézist ad, és nyitott kérdéseket, további kutatási teendőket jelöl meg. Íme az új meghatározás:

„Egy koreferenciareláció (‘együtt utalási reláció’) nem más, mint a feltételezett világdarab (feltételezetten) ugyanazon entitására utaló szövegösszetevők valamilyen módon értelmezett ‘rokonsági’ kapcsolata. Ez a kapcsolat lehet ‘azonosság’ (ez az eset áll fenn olyan – akár azonos, akár egymástól különböző – szövegösszetevők között, amelyek feltételezetten a feltételezett világdarab ugyanazon entitására utalnak), lehet valamilyen értelemben ‘birtokos–birtok’ jellegű (ez az eset áll fenn például olyan két szövegösszetevő között, amelyek egyike egy személyre vagy tárgyra, másika pedig egy valamilyen módon e személyhez vagy tárgyhoz tartozónak tekinthető entitásra utal) de lehet sokféle más természetű is” (238).

Mindezt azonban elhomályosítja az a szerkesztési koncepció, amely a kötet tanulmányainak egyfajta *tézis + a tézis illusztrációi* rendszerben való elhelyezését sugallja, tetézve azzal, hogy a szövegtípusok szerinti elemzés szervezőelve az egyes korreferencia-jelenségek problémáit partikulárisként, szövegtípusfüggőként jeleníti meg, amit a keretszövegek több helyütt explicite ki is jelentenek (például az egyik főnti idézetben). Márpedig ennek az ellenkezőjét akár konstruált példákkal⁶, akár létező szövegekkel⁷ egyszerűen illusztrálhatjuk, arról nem is beszélve, hogy a szövegtípus fogalma eleve vizsgálatra szorulna⁸. Ez pedig nem kiindulópontja, hanem csak egyik kései eredménye lehet a szöveg és a szövegekkel létrejövő kommunikáció modellje kidolgozásának, azaz egy ilyen ívű projektum kezdeti szakaszában semmiképp sem várható el. Más – nem utolsó-

---

⁵ Petőfi S.–Dobi (1998)

⁶ Így például a referens módosulásának esetei nem csak instrukcionális tartalmú szövegekre („szövegtípusra”) korlátozódnak, mint amilyen az ételrecept. Egyetlen – elbeszélő, leíró – mondaton belül: **Mária alig akart ráismerni arra^a^roncsrai1, aki11hez negyven évvel azelőtt hozzámert feleségül.**

⁷ Ugyanerre explikatív „szövegtípusban”: „A bronz₂ [...]Az ókortól kezdve a bronz₂szobrok máig igen elterjedtek, mivel kítűnően önthető, híven követi₂ az agyagból készült szobor minden felületi finomságát.” (Wikipédia)

⁸ Vö.: Csűry (2008)

sorban didaktikai – területekről való intuitív átvétele és axiomatikus használata viszont torzító optikán át mutatja az empirikus kutatás adatait.

A kötetben feldolgozott példaanyag funkcionális és nyelvhasználati változottsága ugyanakkor megbízható alapot szolgáltat a korreferencialitásra irányuló általános/elméleti reflexióhoz, melyben a kötetzáró tanulmány az alapvetéshez képest jelentős lépést tesz előre. Rendkívül félrevezető, s ezért sajnálatos mindazonáltal, hogy az *Utószó* címet viseli, amely a peritextus körében jelöli ki helyét, s ezzel periferikus voltának látszatát kelti. Ezzel pedig tovább erősíti azt, hogy a tanulmányok a *tézis + a tézis illusztrációi* rendszer keretében volnának értelmezendők, míg valójában ez a kísérlet a korreferencia megragadására (úgy is, mint *sensus*) a *hipotézis* → *a hipotézis tesztelése empirikus vizsgálatokkal* → *következtetések* sémát követi. Hogy a kötetszerkezet mint *figura* mégis mennyire meg tudja határozni az interpretáció irányát, azt jól demonstrálja maguknak a szerzőknek az OT 4., a korreferencia-kérdéskör diszkussziójának szentelt kötetéhez írott előszava, mely a 2. kötetet ismét sokkal inkább illusztrációként, semmint a korreferencia fogalom- és problémakörének tisztázása terén elért előrelépésként engedi értelmezni. Így némiképp állandósul az a vonulat, amelyben az elmélet – és főleg az elemzési formalizmus – eleganciája érvényesül inkább, míg a korreferencia „problémás” esetei a szabályt erősítő („deviáns”) kivételekként jelennek meg. Ebben pedig, ahogy jeleztük, az OT átfogó strukturális sajátosságainak is szerepe van, s erre mindjárt visszatérünk.

A kérdések nyitva maradásával és a tudományos dialógus lehetőségeivel összefüggő másik beépített csapda, amit jeleztük, az *anafora* hiánya a szemiotikai textológia „szentesített” fogalomtárából, legalábbis abban a formájában, melyben az az OT-projektum alapvetéséből és a korreferencia első kifejtéséből megismerhető.

Az *anafora* és a *korreferencia* a nyelvtudományokban egymáshoz kapcsolódó, gyakran ekvivalensként, felcserélhetően használt, míg másutt élesen megkülönböztetett fogalmak. Ha mégis különbséget akarunk tenni közöttük, az anaforát egy szónak vagy kifejezésnek egy másik, ugyanazon szövegbeli szóval vagy kifejezéssel, az úgynevezett antecedenssel fennálló relációjaként határozhatjuk meg. Mint tudjuk, az anaforikus kifejezések értelmezése, a nekik való jelentés-, illetve referenciatulajdonítás ennek az „előzménykifejezésnek” a közvetítésével lehetséges. Szűkebb értelemben a szövegelőzmény irányába utaló viszonyokat nevezik anaforának, tágabb értelemben a szó kategórianévként az előrefelé utalást, a *kataforát* is magában foglalja. A *korreferencia* ezzel szemben a szövegnek ugyanarra az entitásra hivatkozó, többé-kevésbé azonos referensre utaló kifejezései közötti kapcsolatot jelöli *általában*, melyek együttese alkotja a korreferencia-hálót vagy –láncot/láncolatot. Az eltérés bár nüánsnyi, Petőfi S. választását elvi jellegűnek és tökéletesen indokolhatónak kell tekintenünk. Egyrészt azért, mert a mondottakból következően a *korreferencia* terminus adekvátabbnak tűnik az elméleti keretek és a kutatási célok szempontjából, másrészt pedig az *anafora* terminusnál bármilyen

Hat más kérdés a korreferenciáról

---

félreértés elkerülésére alkalmasabb volta miatt, tekintettel ez utóbbinak a nyelv- és irodalomtudományok terén ismert különféle használataira és jelentéseire.

Mégis, ezeknek a helyüket tökéletesen megálló megfontolásoknak ellenére is úgy látszik, hogy gyakorlati szempontból az *anaphora* terminus ignorálása vagy száműzése a szemiotikai textológia fogalomtárából rendkívül kontraproduktív választás, mely gátolja mind az elméleten kívülről jövő kutatási eredmények integrálását, mind pedig az elméleten belüli kutatási eredményeknek a külvilággal történő megismertetését, azaz a tudományos dialógus lehetőségét szűkítő, elszigetelő tényező lehet. Márpedig a dolog úgy áll, hogy az általunk vizsgált témakörben az anaphora a nemzetközi (és a hazai) szakirodalom alapértelmezett terminusa. Az anaphora típusai és az úgynevezett anaforafeloldás (*anaphora resolution*) jól tanulmányozott problémák, melyekről nagy mennyiségű és folyvást bővülő szakirodalom áll rendelkezésre, s amelyből már abban az időben is lehetett meríteni, amikor az OT-program először fókuszált a korreferenciára. Ez persze valamilyen módon meg is történt⁹ (amivel összefüggésben megint csak előre kell utalnunk az OT átfogó strukturális sajátosságairól mondandókra). Azonban önmagukban is beszédes számok jönnek ki, ha az *anaphora* terminusnak az OT-ban megjelent tanulmányokban való előfordulását vizsgáljuk. Az eddigi 22 kötet tanulmányainak csak töredékében, 25 munkában¹⁰ fordul elő ez a szó, de ezek némelyikében is csupán alkalmilag, valamilyen kitekintés keretében, esetleg egyfajta távolságtartással. Míg azt várnánk, hogy tematikájuk okán az 1., a 2., a 4., a 12. és a 15. kötetekben mindeképpen felbukkan, sőt némelyikükben koncentráltan is, ezekben csupán a 2. és a 4. kötet egy-egy tanulmánya, a 12-ben pedig kettő használja. Ráadásul a szóban forgó 25 publikáció 11 szerző műve, közülük csupán 9-nél nem epizodikus az *anaphora* használata, és 6 állandó szerző él vele több dolgozatában is. Négyük francia nyelvész, kettejük germanista; miközben (ismételjük:) az *anaphora* terminus használatának nincsenek ilyesfajta nyelvi-kulturális korlátai¹¹.

Biztató tendencia van azonban kibontakozóban a sorozat 16. kötetétől kezdve, ugyanis (egy kivétellel) mindegyik számban 2-3 tanulmány terminológiája tartalmazza az anaforát, ez a statisztikai tendencia tartalmi újdonsággal is együtt jár, ha megjelennek a különféle anaforatípusokat behatóan vizsgáló tanulmányok. Ennek a jelentőségét nemcsak bizonyos korábban nyitva maradt kérdések megválaszolásának lehetőségében láthatjuk, hanem abban is, hogy az anaforafeloldás bármiféle szövegfeldolgozásnak egyik sarkalatos eleme, nem véletlenül fordul tehát felé

---

⁹ Tolcsvai Nagy (2000)

¹⁰ Csatár–Haase (2022), Csatár–Haase (2011), Csűry A. (2001), Csűry A. (2003), Csűry A. (2005), Csűry I. (2005A), Csűry I. (2005B), Dobi (2002), Haase (2012), Haase (2016), Haase (2020), Kiss (2016), Kiss (2020), Kiss–Skutta (2011), Murvai (2002), Nagy (2011), Simon (2017), Skutta (1999), Skutta (2002), Skutta (2012), Skutta (2017), Skutta (2020), Skutta (2022), Szikszainé Nagy (1998), Tolcsvai Nagy (2000)

¹¹ A Google Tudós százával hozza fel a magyar nyelvű publikációkat, melyekben az anaphora terminust használják, s közben igen gyakran a korreferencia fogalmával is operálnak.

olyan intenzív figyelem a kortárs kutatásokban. Így meglehet, hogy az alkalmazott nyelvészetben, közelebbről a természetes nyelvek számítógépes feldolgozásában huszáros megoldások születnek olyan korreferencia-problémákra, melyekkel a szemiotikai textológia birkózik. Az utóbbi joggal lehet kíváncsi ezekre a megoldásokra, és viszont: analitikus-kritikai megközelítésének a gyakorlati alkalmazásokat tökéletesítő gyümölcsei is lehetnek. Merthogy erre volna szükség s igény.¹²

A harmadik – az alapvetésben gyökerező – belső csapda azzal függhet össze, hogy bár Petőfi S. szövegmodellje tükrözi a szövegek konstituálásának és interpretálásának dinamikus aspektusait, és kezdettől kiemeli multimedialitásukat is, a szöveg mint komplex *jel* fogalma mégis hangsúlyosan jeleníti meg a szöveg sajátos lezártágát, minek fényében egykönnyen fix szerepeket oszthatunk a kommunikáció résztvevőire, és leszűkíthetjük a szövegeként vizsgált jelenségek körét. A gyakorlatban ez abban nyilvánul meg, hogy az OT szerzői túlnyomórészt igényes írott (legtöbbször szépirodalmi) szövegeket vizsgálnak, beszélt nyelvi és/vagy dialógusjelenségek iránt csekély érdeklődést tanúsítva. Ez persze összefügghet a szerzők személyes preferenciáival, sőt magának az elméletnek a gyökereivel is, azonban nincs arról szó, hogy a szemiotikai textológia az érvényességét az irodalmi szövegek körére kívánná korlátozni. Márpedig aligha lehetséges – egyebek mellett – a korreferencia jelenségeiről és működésmódjairól is teljes képet adni, ha a spontán beszélt nyelvben működő és dialógális formában megvalósuló szövegekre nem terjesztjük ki a vizsgálatukat.

2.2. A felépítés csapdái

Végül lássuk, hogyan függnek össze a szemiotikai textológiai korreferencia-kutatás elvarratlan szálai az OT átfogó strukturális sajátosságaival! Petőfi S. személyisége és a szemiotikai textológia koncepciója, illetve az OT-projektum terve egyaránt a nyitottság, az integrativitás és a befogadó sokszínűség garanciája volt a kezdetektől fogva. Ahogy a sorozat programadó 1. kötetében áll:

[Az *Officina Textologica* sorozat] – „természetesen a lehetőségek határain belül – *integratív* kíván lenni, amennyiben szeretné elősegíteni, hogy a különböző érdeklődésű és nyelvű kutatók a vizsgált jelenségeket közel azonos – vagy legalább explicit módon összemérhetők – nézőpontból (vagy abból is) vizsgálják” (74).

Amennyire termékenynek bizonyult ez az elképzelés, annyira el is különülnek egymástól a sorozat különböző inspirációjú, felfogású, célrendszerű és végered-

¹² Lásd például a KorKoref korpusz fejlesztőinek nehézségeit az OT-ben is többször problematikusként feltüntetett esetekkel: „A korreferencia annotálásakor számos nehézséggel találtuk szembe magunkat, amelyek kezelésére a szakirodalom sem tudott megnyugtató választ kínálni” (Vadász 2020: 151).

Hat más kérdés a korreferenciáról

---

ményben különböző státuszú tanulmányai. Az egyik vonulatot a szemiotikai textológia fősodrába tartozó írások jelentik, közöttük elsősorban Petőfi S.-nek a mérföldkö jellegű összefoglalói és iránymutatásai, kiegészülve a kollégák és a tanítványok ezek szellemében fogant és az ezekben kifejtett módszertant és eszközrendszert alkalmazó tanulmányaival. A másik vonulatot pedig a többé-kevésbé eltérő háttérű, egyéb hagyományokból, iskolákból is inspirálódó, a fősodorbelitől eltérő irányokba is kitekintő szerzők munkái jelentik. Ezek jól kapcsolódnak ugyan az egyes kötetek tematikájához, szignifikáns a hozzájárulásuk a bennük megjelölt célok eléréséhez, de kérdés, hogy hozadékuk miképpen összegződik és épül be a szemiotikai textológia globális – elméleti – kereteibe, vagy maradnak meg epizodikus oldalhajtások szintjén. A korreferencia esete éppen ezt szemlélteti: az OT 2. kötetében szereplő *Utószó* kvázi-szintézisének vagy inkább szintézis-előkészítő összegzésének nincs voltaképpeni folytatása. A 2.-ra reflektáló 4. kötet az alcíme szerint *Diszkusszió*, vegyes írásokat tartalmaz, konklúziót (értelemszerűen) nem. A korreferencialitás poliglott vizsgálatának szentelt 12. pedig sem a 2.-beli *Utószó*-hoz nem kapcsolódik szervesen, sem konklúziója nincsen. Petőfi S. 15. kötetbeli áttekintése a korreferenciával különösebben nem foglalkozik; a kérdéskör tanulmányozásának a 16. kötetből tapasztalható újabb fellendülése sem vált még összegzés tárgyává. Tegyük hozzá: Petőfi S. 2004-es *A szöveg mint komplex jel* című könyvében is csak alárendelt módon és szükséztlenül történik utalás a korreferencialitás jelenségeire. Azaz: a korreferencialitás szemiotikai textológiai tárgyalásának íve lezáratlan, miközben belső és külső tényezők egyaránt arra mutatnak, hogy ennek a helyzetnek a fennállása nem szerencsés.

A lezárás természetesen nem jelentheti azt, hogy befejezettek tekintjük a problémakör vizsgálatát, de azt igen, hogy összegezzük, amire a tudomány e téren eddig jutott, s a konklúziókat – ide értve a terminológiaiakat is – rögzítve a további kutatás alapjává, kiindulópontjává és eszközeivé tesszük, s ezt a szemiotikai textológián kívüli kutatások és alkalmazások számára is közvetítjük. Számolnunk kell azonban egy sajátos körülménnyel: Petőfi S. életében az ő publikációi voltak mérvadóak a tekintetben, hogy – minden integrativitás mellett is – mi van a szemiotikai textológián „belül”, s mi az, ami azon „kívül” marad. Most, hogy az ő támogatására és tekintélyére szellemi örökségének továbbvivői már jó ideje nem számíthatnak, nekik maguknak, az elmélet mai képviselőinek kell az örökségből mint iránymutatásból kihámozniuk, hogy mit kezdjenek a korreferencia terén nyitva hagyott kérdésekkel, és kanonizálják-e (s ha igen, miként) a kutatás egyébként megkerülhetetlen megállapításait.

Az OT szemiotikai textológiai projektumának sajátosságairól folytatott eddigi okfejtést tehát az alábbi két további kérdés formájában foglalhatjuk össze:
(Q2) Melyek a korreferencialitás megállapításának problémái, megvalósulásának típusai és az ennek kifejezésére használandó terminológia?

(Q3) Hogyan építhető be a korreferencialitásról jelenleg rendelkezésre álló tudás a szemiotikai textológia elméleti kereteit meghatározó diskurzusba?

3. Megközelítési módok és eredmények

Be kell látnunk, hogy a korreferenciaelemzés Petőfi S. által kidolgozott formalizmusa és többlépcsős eljárása – vagy valamely hasonlóan komplex és formalizált eljárás – nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a vizsgálati anyagban működő relációrendszert és interpretációjának tényezőit explicit módon és hiánytalanul kifejezhessük. És az is világos, hogy mindezeknek a relációknak és tényezőknek a megértéséhez csakúgy, mint az elmélet kibontásához szükségesek azok a kvalitatív szövegelemzések, melyekre – más kérdések vizsgálata mellett – az OT körüli munkálatokban sor került. De (ismét) ki kell mondanunk: a szemiotikai textológia alkalmazásához és elméleti keretének továbbfejlesztéséhez valódi – azaz terjedelmes(ebb) – korpuszok feldolgozására és kvantitatív vizsgálatára van szükség. Ezt a nyelvtudományok más – rokon – területeivel folytatandó dialógus is megkívánja. Ott már jó ideje normának számít az empirikus kutatás annotált korpuszokra történő alapozása, jól ismert és elterjedt, széles körben használt eszközök alkalmazásával. A szemiotikai textológiában használt (egyébként nagyszerűen kidolgozott) kódolási–reprezentációs rendszer hasonló munkára a jelen formájában alkalmatlan: használata nehézkes, emberi erőfeszítést kívánnak benne mechanikus, automatizálható lépések is, különböző annotációs rétegek nem kombinálhatók, a kapott eredmény nem olvasóbarát, nehezen áttekinthető és még nehezebben rendszerezhető. Eközben bevált korpusznyelvészeti eszközök¹³ állnak rendelkezésünkre, köztük olyanok is, melyek a korreferencia problémás eseteinek (mint amilyenek a referens módosulásait mutató korreferencia-láncok) jelölésére is alkalmazhatók¹⁴. Az ilyen eszközök használata (egyebek mellett) ergonomikusabb elemzőmunkát, gazdagabb metainformáció-hozzárendelést, az eredmény hatékonyabb és flexibilis felhasználását teszi lehetővé. Több mint időszerű lenne tehát azt megvizsgálni, hogy a szemiotikai textológiai elemzés apparátusa mely eszközzel/eszközökkel kompatibilis leginkább, és hozzálátni annak/azoknak az implementálásához. Ráadásul ehhez egy másik lehetőség vagy inkább feladat is szorosan kapcsolódik: annak áttekintése, hogy az OT poliglott kutatóprogramjában érintett nyelveken milyen kész, azaz a korreferencia-viszonyokra annotált korpuszok állnak rendelkezésre, milyen minőségű a mi szempontunkból ezeknek az annotációja, és hogyan, mire tudjuk ezeket felhasználni a saját kutatásainkban. A magyarra legalább két recens, manuális korreferencia-annotációt (is) tartalmazó korpusz is rendelkezésre áll.¹⁵ Az is megvizsgálandó,

¹³ Például: ANNIS (Krause & Zeldes 2016), SACR (Oberle 2018),

¹⁴ Például: BRAT (Stenetorp & al. 2012), CoreNLP (Manning & al. 2014)

¹⁵ SzegedKoref (Vincze & al. 2015), KorKorpusz (Vadász 2020).

Hat más kérdés a korreferenciáról

---

hogymilyen egyéb, azaz korreferencia-relációkra nem annotált korpuszokat lenne érdemes bevonni vizsgálódásaink körébe. Ha például a szóbeli nyelvhasználatra és a multimodalitásra gondolunk, kézenfekvő volna a helyi (debreceni) fejlesztésű HuComTech-adatbázis¹⁶ használata.

Jegyezzük végül meg, hogy – lévén az anaforikus relációk és a korreferencia-láncok a szövegség egyik legalapvetőbb elemei – nagyon természetes, hogy számos megközelítésben és igen aktívan foglalkozik velük a nyelvtudományoknak a szemiotikai textológián kívüli világa is¹⁷. Ez persze tükröződik az OT-kötetek tárgykörbe vágó publikációiban, de egyrészt kívánatos volna szintézisre törekedve kiteljesíteni ezt a (legújabbban és legkifejezettebben Haase Zsófia tanulmányaihoz köthető) tájékozódást, másrészt pedig hasznos lenne ennek során tekintetbe venni a számítógépes természetesnyelv-feldolgozásban született eredményeket is.

Foglaljuk össze a formalizmussal, az elemzésmódokkal, valamint a kvantitatív és az alkalmazott kutatással kapcsolatban kifejtetteket is kérdések formájában:

(Q4) Mit tanulhat egymástól a szemiotikai textológia és a korpusznyelvészet, illetve a természetesnyelv-feldolgozás (*natural language processing*, NLP) a korreferencialitás terén?

(Q5) Beépíthető-e a kvantitatív (korpusz alapú), a szöveggel/diskurzussal foglalkozó tudományokban úgyszólván normává vált kutatási eszköztár a szemiotikai textológia általános módszertanába?

(Q6) Mely rendelkezésre álló eszközök és források hasznosíthatók közvetlenül a szemiotikai textológiai kutatásban, és milyen eszközök, források ki- és/vagy továbbfejlesztését teszik esetleg szükségessé az elmélet sajátosságai?

4. Konklúzió

Amint kitűnt, a címben ígért kérdéseink nemcsak (sőt talán kevésbé) közvetlenül a korreferenciára, hanem – nyomatékkal – a szemiotikai textológiának, illetve az OT-kutatóprogramnak a korreferencia fogalomköréhez, jelenségeihez és vizsgálatához való viszonyulására irányulnak. Mindez azonban meghatározó arra nézve, hogy mit tudhatunk meg magáról a korreferenciáról.

A hat kérdést sorra véve mi magunk úgy véljük, hogy

- a szemiotikai textológián belüli s az azon kívüli korreferencia-kutatás közötti párbeszédben – ígéretes kezdetek után – az elmúlt kb. 10 év hozott több biztató eredményt, főleg, ami a „befelé” irányuló ismeretáramlást illeti, de egyrészt ezen a téren is szükség van újragondolásra és szintézisalkotásra, másrészt azt is meg kell vizsgálni, hogy mi akarunk-e „kifelé” más keretek között is hasznosítható ismeretekkel szolgálni, s ha igen, ezek milyen természetűek lehetnek;

---

¹⁶ Hunyadi & al. (2018)

¹⁷ Ld. Poesio & al. (2011, 2016)

- mindehhez szorosan kapcsolódva a szemiotikai textológia általános elméleti keretét indokolt megerősíteni a korreferencialitás megállapításának problémáit, megvalósulásának típusait és az ennek kifejezésére használandó terminológiát illető rendszerezéssel,
- ezzel alkalmasabbá téve az elméletet a korreferencialitásról jelenleg s a jövőben rendelkezésre álló tudásnak a saját diskurzusába történő beépítésére;
- külön figyelmet érdemelnek a korpusznyelvészet és a természetesnyelv-feldolgozás eredményei az anaforafeloldás és a korreferencia-láncok kezelése terén;
- a szemiotikai textológiai kutatásnak érdekében áll a korpuszalapú kutatási eszköztár következetes adaptálása, és
- ennek érdekében módszertani-technikai tájékozódásra is szükség van. Ideillőnek érezzük végül Haase komplex anaforák szerepével kapcsolatos következtetését:

„[...] érdemes lenne fontolóra venni, hogy az olyan szövegszintű jelenségek, mint a komplex anaforák vagy az indirekt anaforák, talán nem olyan marginálisan kezelendő eszközei a koherencia létrehozásának, illetve fenntartásának, mint ahogy ezt a szövegnyelvészeti bevezetők, illetve a közoktatásban használt tankönyvek sugallhatják. Meglátásom szerint érdemes lenne ezekkel a jelenségekkel akár elsődlegesen foglalkozni a közoktatásban, amikor az anyanyelvi órákon a szöveg tárgyalására kerül sor (ha egyáltalán sor kerül rá), hiszen szövegszervező erejüket tekintve hatásosabbak és hatékonyabbak a legtöbb ún. direkt anaforánál, miután nemcsak a kontinuitást, hanem a progressziót is hivatottak szolgálni egy szövegben. Ez a látásmód természetesen merőben új alapokra helyezné a grammatika oktatását, azon belül is a szövegek recepciójának és produkciójának a tanítását” (2016: 195).

Úgy véljük, ezeknek a gondolatoknak az érvényét nem szükséges a közoktatásra korlátozni.

Irodalomjegyzék

- Csatár P.–Haase Zs. 2011. Koherencia és kohézió. Reflexiók e két fogalom értelmezésére a német nyelvű szakirodalom alapján. In: Dobi E. (szerk.): *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai Poliglott terminológiai és fogalmi áttekintés. (Petőfi S. János 80. születésnapjára) Officina Textologica* 16. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 57–80
- Csatár P.–Haase Zs. 2022. Metaforikus anaforák. In: Dobi E.–Boda I. K. (szerk.): *A szövegkoherencia elméleti és gyakorlati megközelítései. Officina Textologica* 22. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 138–153.

- Csúry A. 2001. Névmási referencia: szöveggrammatikai és/vagy (szöveg)szemantikai kérdés?. In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *Grammatika – szövegnyelvészet – szövegtan. Officina Textologica* 5. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 34–41.
- Csúry A. 2003. „Új” progressziótípusok és kétoldali rémaszerkezet. A tematikus progresszió sajátosságai és interpretációs nehézségei francia nyelvű újságszövegekben. In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai. (Linearizáció: tematikus progresszió). Officina Textologica* 9. Debrecen: Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 9–16.
- Csúry A. 2005. Korreferencia-viszonyok vizsgálata magyar és francia dialogális szövegben. In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *A korreferencialitás poliglott vizsgálata. Officina Textologica* 12. Debrecen: Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 19–34.
- Csúry I. 2005a. Gázspray, bilincs és egy füstölő szenátor (Komplex szövegösszetevők a dialogális szövegek korreferencia-hálójában). In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *A korreferencialitás poliglott vizsgálata. Officina Textologica* 12. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 35–72.
- Csúry I. 2005b. *Kis könyv a konnektorokról. Officina Textologica* 13. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Csúry I. 2008. Léteznek-e szövegtípusok? In: Tátrai Sz.–Tolcsvai Nagy G. (szerk.): *Szöveg, szövegtípus, nyelvtan. Új nézőpontok a magyar nyelv leírásában.* Budapest: Tinta Könyvkiadó, 94–100.
- Dobi E. 2002. A szövegnyelvészetről. In: Dobi E.: *Kétlépcsős szövegmondat-reprezentáció szemiotikai textológiai keretben. Officina Textologica* 8. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója.
- Dobi E. 2021. *A szemiotikai textológia hozadéka a szövegek jelentésreprezentációjában. Nyelvtudományi Értekezések* 170. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Dobi E.–Petőfi S. J. (szerk.) 2000. *Korreferáló elemek – korreferencialációk (Magyar nyelvű szövegek elemzése. Diskusszió). Officina Textologica* 4. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Haase Zs. 2012. A névmás mint indirekt anafora. In: Dobi E. (szerk.): *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai. Diskusszió. Officina Textologica* 17. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 116–138.
- Haase Zs. 2016. A komplex anaforák koherenciateremtő szerepéről. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Tanulmányok a szövegkoherenciáról. Officina Textologica* 19. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 178–197.
- Haase Zs. 2020. A szöveggé szerveződés típusai. Szövegstruktúra és anaforikus utalás. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Tanulmányok Petőfi S. János emlékére. Officina Textologica* 21. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 70–84.

- Hunyadi, L.–Váradi, T.–Kovács, Gy.–Szekrényes, I.–Kiss, H.–Takács, K. 2018. Human-human, human-machine communication: on the HuComTech multi-modal corpus. In: *Selected papers from the CLARIN Annual Conference 2018*. Linköping Electronic Conference Proceedings 159, 56–65.
- Kiss S. 2016. Az idő költeménye. Koherenciaviszonyok Marguerite Duras *Les Chantiers* c. novellájában. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Tanulmányok a szövegkoherenciáról*. *Officina Textologica* 19. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 125–144.
- Kiss S. 2020. Szövegnyelvészet és stílusztika. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Tanulmányok Petőfi S. János emlékére*. *Officina Textologica* 21. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 85–96.
- Kiss S.–Skutta F. 2011. A szövegösszefüggés megközelítési módjai a francia szövegnyelvészeti szakirodalomban. In: Dobi E. (szerk.): *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai Poliglott terminológiai és fogalmi áttekintés. (Petőfi S. János 80. születésnapjára)* *Officina Textologica* 16. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 81–93.
- Krause, T.–Zeldes, A. 2016. ANNIS3: A new architecture for generic corpus query and visualization. In: *Digital Scholarship in the Humanities* 2016 (31). URL: <http://dsh.oxfordjournals.org/content/31/1/118>
- Manning, C. D.–Surdeanu, M.–Bauer, J.–Finkel, J.–Bethard, S. J.–McClosky, D. 2014. The Stanford CoreNLP Natural Language Processing Toolkit. In: *Proceedings of the 52nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics: System Demonstrations*. Baltimore, Maryland, 55–60.
- Murvai O. 2002. Téma–réma tagolás és a fordítás kérdése szövegtani nézőpontból. In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *A kontrasztív szövegnyelvészet aspektusai. (Linearizáció: téma–réma szerkezet)*. *Officina Textologica* 7. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója. 129–140.
- Nagy A. 2011. A névmási referencia pragmatikai megközelítése a francia nyelvű szakirodalomban. In: Dobi E. (szerk.): *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai. Poliglott terminológiai és fogalmi áttekintés. (Petőfi S. János 80. születésnapjára)* *Officina Textologica* 16. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 109–115.
- Nagy A.–Csűry I. 2023. Korreferenciarelációk – interpretációs bizonytalanságok. Esettanulmány. (L. jelen kötetben, 170–182.)
- Oberle, B. 2018. SACR: A Drag-and-Drop Based Tool for Coreference Annotation. In: *Proceedings of the 11th Edition of the Language Resources and Evaluation Conference (LREC 2018)*. Miyazaki, Japan (poster).
- Petőfi S. J. 1997. *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram*. *Officina Textologica* 1. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó
- Petőfi S. J. (szerk.) 1998. *Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. (Magyar nyelvű szövegek elemzése)*. *Officina Textologica* 2. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.

Hat más kérdés a korreferenciáról

- Petőfi S. J. 2004. *A szöveg mint komplex jel. Bevezetés a szemiotikai-textológiai szöveg szemléletbe*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Petőfi S. J. 2009. *Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram II. (Adalékok a verbális szövegek szövegösszefüggőség-hordozóinak vizsgálatához)* *Officina Textologica* 15. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- Petőfi S. J.–Dobi E. 1998. Utószó. In: Petőfi S. J. (szerk.): *Koreferáló elemek – koreferenciarelációk. (Magyar nyelvű szövegek elemzése)* *Officina Textologica* 2. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 238–261.
- Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.) 2005. *A korreferencialitás poliglott vizsgálata*. *Officina Textologica* 12. Debrecen: Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- Poesio, M.–Ponzetto, S.–Versley, Y. 2011. *Computational models of anaphora resolution: A survey*.
<http://wwwusers.di.uniroma1.it/~ponzetto/pubs/poesio10a.pdf>
- Poesio, M.–Stuckardt, R.–Versley, Y. 2016. *Anaphora Resolution: Algorithms, Resources, and Applications*. Berlin, Heidelberg: Springer.
- Simon G. 2017. Következtetési műveletek és koherenciateremtés. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Esettanulmányok a szövegkoherenciáról*. *Officina Textologica* 20. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 90–99.
- Skutta F. 1999. Tematikus progresszió és lineáris elrendezés. In: Szikszainé Nagy I. (szerk.): *Szövegmondat-összetevők lehetséges lineáris elrendezéseinek elemzéséhez (Magyar nyelvű szövegek elemzése)* *Officina Textologica* 3. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 14–33.
- Skutta F. 2002. Téma-réma tagolás és szintaktikai műveletek a francia összetett mondatban. In: Petőfi S. J.–Szikszainé Nagy I. (szerk.): *A kontrasztív szövegnyelvészeti aspektusai. (Linearizáció: téma-réma szerkezet)* *Officina Textologica* 7. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója. 51–64.
- Skutta F. 2012. Összefüggés-hordozók jellemzése elbeszélő szövegekben. In: Dobi E. (szerk.): *A szövegösszefüggés elméleti és gyakorlati megközelítési módjai. Diskusszió*. *Officina Textologica* 17. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 7–16.
- Skutta F. 2017. Kezdőmondat és szövegtípus. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Esettanulmányok a szövegkoherenciáról*. *Officina Textologica* 20. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 123–130.
- Skutta F. 2020. A narratológia lehetséges szövegnyelvészeti vonatkozásai. In: Dobi E.–Andor J. (szerk.): *Tanulmányok Petőfi S. János emlékére*. *Officina Textologica* 21. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 117–130.
- Skutta F. 2022. Szaggatott folytonosság Marguerite Duras prózájában. In: Dobi E.–Boda I. K. (szerk.): *A szövegkoherencia elméleti és gyakorlati megközelíté-*

- sei. Officina Textologica* 22. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 98–118.
- Stenetorp, P.–Pyysalo, S.–Topić, G.–Ohta, T.–Ananiadou, S.–Tsuji, J. 2012. Brat: a Web-based Tool for NLP-Assisted Text Annotation. In: *Proceedings of the Demonstrations Session at EACL 2012*. (Kézirat)
- Szikszainé Nagy I. 1998. A stiláris adekvátságot érvényre juttató korreferencia. Példaszöveg: a Kurír 1997. VII. 5-i számában megjelent glossza. In: Petőfi S. J. (szerk.): *Koreferáló elemek – korreferenciarelációk. (Magyar nyelvű szövegek elemzése) Officina Textologica* 2. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. 206–218.
- Tolcsvai Nagy G. 2000. Kérdések a korreferenciáról. In: Dobi E.–Petőfi S. J. (szerk.): *Koreferáló elemek – korreferenciarelációk. Magyar nyelvű szövegek elemzése. Diskusszió. Officina Textologica* 4. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 11–34.
- Vadász N. 2020. KorKorpusz: kézzel annotált, többrétegű pilotkorpusz építése. In: Berend G.–Gosztolya G.–Vincze V. (szerk.): *XVI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2020)*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, TTIK, Informatikai Intézet, 141–154.
- Vincze V.–Hegedűs K.–Farkas R. 2015. SzegedKoref: kézzel annotált magyar nyelvű korreferenciakorpusz. In: Tanács A.–Varga V.–Vincze V. (szerk.): *XI. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia (MSZNY 2015)*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Tanszékcsoport, 312–319.

Six Other Questions About Coreference

The Dark Side of the Old Chestnut

This paper is an overview of how coreference has been dealt with so far in the framework of Semiotic Textology and, more specifically, in the *Officina Textologica* project. While substantial contributions were made in this field on grounds of literature survey and empirical research alike, the authors claim that the outcomes are not yet integrated to the theoretical framework. One may observe a certain lack of follow-up as for the coreference resolution issues having been raised since the very beginning of the project. However, several publications of recent years let us expect more satisfying answers to the questions left open, provided that semiotic-textological research pays more attention to the results of some other linguistic disciplines, especially NLP, and adopts corpus-based tools and methods.